

ANADOLU'DA İLHANLI-ERATNA DÖNEMİ

Dr. Tunay KARAKÖK

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ortaçağ Tarihi ABD
tkarakok@bartin.edu.tr

Prof. Dr. Kemal GÖDE'nin konuk olduğu "*Anadolu'da İlhanlı - Eratna Dönemi*" konulu Şehir Konferansı gerçekleştirildi.

Konya Büyükşehir Belediyesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Uygulama ve Araştırma Merkezi işbirliği ile 12.04.2019 tarihinde Konya İl Halk Kütüphanesi konferans salonunda gerçekleştirilen "*Anadolu'da İlhanlı-Eratna Dönemi*" isimli şehir konferansının konuşmacısı, emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kemal GÖDE idi.

Sözlerine konferans konu başlığının Moğol İlhanlı ve Eratnalı hâkimiyeti dönemi Anadolu'su olduğunu söyleyerek başlayan hocamız; Eratnalılar adının etimolojisi ile devam etmiş ve hocası Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun konu hakkındaki görüşlerini de ekleyerek şu ifadeleri kullanmıştır: Eratna adı, çağdaş kaynak ve tetkik eserlerde çeşitli imlalarla yazılmış ve bu yazılanlar da, değişik şekillerde okunmuştur. Şöyle ki: Ertinî, Ertenî, Erdinî, Erdenî, Eretnâ, Ertenâ, Eretne, Ertene, Erednâ, Erdenâ, Eratnâ, Ârtenâ, Âretnâ, Erdânâ, Ertanâ, Ertânâ, Ârtânâ, Ârdânâ gibi.

Akabinde ise Türk tarihinin önemli bir kısmını dolduran Osmanlı tarihinin iyice öğrenilebilmesi için Osmanlıca'nın öğrenilmesi ve öğretilmesi konusunda yaptığı çalışmaları ve katkıları anlatan hocamız, Büyük Hun imparatoru Metehan'dan Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e, Hunlardan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk tarihi ve İslam medeniyeti tarihinin kapsamının Gazneli, Karahanlı, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Beylikler Harzemşahlar ve Osmanlı İmparatorluğu ile hâlihazırda Türkiye Cumhuriyetinden ibaret olduğunu ve bugün bu medeniyetinin en

büyük temsilcisinin ve İslam'ın bayraktarlığını Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığına dikkat çekmiştir. *"Komşusu açken tok yatan bizden değildir"* düsturu ile İslam'ı kabulünden bugüne kadar bir taraftan Maveraünnehir coğrafyasında Hun, Göktürk, Gazneli, Karahanlı ve Selçuklulara bir taraftan da Abbasiler ve Emevilerle Amuderya, Sırderya, Seyhun ve Ceyhun Irmaklarının kapsadığı alanda fetih çalışmaları yapmış olan Türklerin; bu toprakları fetih coğrafyası değil gönül coğrafyası haline getirdiklerine de dikkat çeken hocamız dinleyicilere dönüp; kültür tarihinin ve gönül coğrafyasının bir sınırı olur mu? Ya da bu coğrafyayı sınırlandırılabilir miyiz? diye sormuş ve Türkler ne olursa olsun her yerde var olmalı ki bugün de Mekke, Medine ve Şam'da var şeklinde fikrini de beyan etmiştir. Hocamız sırf bu sebeptendir ki çok çalışmamızın lazım geldiğini kendi kendimize boğuşmaktan bir an önce kurtulmak zorunda olduğumuzu da ilave etmiştir. Ayrıca 1015'te Tuğrul ve Çağrı beylerin Anadolu'ya yaptıkları ilk Türk akınları neticesinde 1071 yılında Malazgirt ile Anadolu'nun kapılarını Türklere açan ecdat, Malazgirt Savaşı'na katılan kumandan gazilerin ki Danişment Gazi, Mengücek Gazi, Saltuk Gazi, Artuk Gazi, Sökmen Gazi bunlardan en önde gelenleridir, hepsi Doğu Anadolu'da fetih yapmışlar ve bu sayede orayı hem İslamlaştırmışlar, hem de Türkleştirmişlerdir diyerek te sözlerine devam etmiştir.

Milli ruh ne kadar güçlü olursa dini güçte o kadar güçlü olur diyerek sözlerine devam eden hocamız, milli ruhun olmadığı yerde İslam yaşamıyor diyerek neden Suriyeliler bizim ülkemizde, neden Iraklılar bizim ülkemizde, başı dara gelen neden hep Türkiye'ye geliyor diyerek bunun bir hikmeti olduğunu vurgulamış ve 1071'de Malazgirt olduktan sonra sadece 4 yılda at sırtında yada yaya veyahut üzerlerindeki kılık kıyafetleri ile silahlarıyla, oklarıyla Anadolu'da fetih sahasını geliştiren Türklerin bu başarılarının karşılığı olarak Avrupalıların teşviki, Papalığın öncülüğünde Haçlı Seferleri adı altında bir dizi askeri taarruza maruz bırakılmış olduklarını da sözlerine ekleyen hocamız; hocamız bu seferler hala devam etmekte

olup, Türk İslam aleminin bunlara karşı hazırlıklı ve bir olma zarureti olduğuna da dikkat çekmiştir.

Anadolu'nun Türk İslam kültürü ile hemhal olmasında önemli bir rolü olan Konya Selçukluları ya da Anadolu Selçuklularına, Anadolu Selçuklu Sultanı ve II. İzzeddin Keykavus'un oğlu olan dahası Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğolların egemenliği altında hüküm sürdüğü bu dönemde dört defa tahta çıkmış, her seferinde kardeşinin oğlu olan III. Alaeddin Keykubad'la yer değiştirmiş bir Sultan olan Gıyasettin Mesut zamanında Türkiye Selçukluları denilmiş ve bu sayede daha 1143 yılında Avrupalılarca Anadolu'ya Anatolia yerine Türkiye denmeye başlanmıştır diyen hocamız Atatürk'ün de Anadolu'yu 7000 yıllık Türk yurdu ilan ettiğini de sözlerine ekleyerek devam etmiştir.

Moğol İlhanlıları ile yapılan Köseadağ ve Harzemsahlar ile yapılan Yassıçemen savaşları sonucunda, o güne kadar ilmek ilmek Anadolu'da XI. yüzyıldan itibaren kurulmaya çalışan Türk İslam birliğinin dağılma noktasına geldiğini hatırlatan hocamız; *“harita bilgisi olmadan tarih ve sanat tarihi olmaz, coğrafyasını bilmeyen vatanının tarihini iyi bilmeyen milletini sevemez”* demiş ve Osman Turan'ın *“Selçuklular Zamanında Türkiye”* kitabı ile Zeki Velidi Togan'ın *“Umumi Türk Tarihine Giriş”* kitabına dikkat çekmiştir. Bu noktada Selçuklu tarihi için önemli bir kent olan Konya hakkında eserler kaleme almış olan İbrahim Hakkı Konyalı ile Aydın Taner'inin de çalışmalarına değinen Göde, hangi şartlar içerisinde bu hür olarak yaşadığımız al bayrağın altında ve dünyada en güzel ülke olan ve İslam ülkeleri içerisinde en huzurlu memleket olan bu ülkeyi Anadolu Selçuklu Devleti'nin 17 sultanının bizlere hediye etmiş olduklarını ancak Moğol İlhanlıları döneminde Anadolu'nun siyasi, ekonomik ve sosyal havasının pekte düzgün olmadığını, bu düzensizlikten ise dönemin sultanları ile Moğol İlhanlı hükümdarları arasında yaşanan siyasi ve askeri gerilimlerin sebep olduğunu, sonuçları itibari ile ise Anadolu coğrafyasında kalıcı hasarlar bırakan bu gerilimlerin en nihayetinde 1335 yılında Anadolu'da İlhanlılar isimli bir devlet kurulması ile daha da dayanılmaz bir hale geldiğini,

Anadolu'nun gerçekten İlhanlı hâkimiyeti altında inim inim inlediğine dikkat çeken Hocamız tam bu noktada Sultan Baybars ile İlhanlılar arasında yaşanan savaşlara da vurgu yapmayı ihmal etmemiştir.

Konuşması sırasında XIII-XIV. yüzyıllar Anadolu'sunun siyasi tablosunu özetlemeye çalışan hocamız; taht kavgalarının bir türlü bitmediği bu dönemde, Selçuklu şehzadelerinin çoğunlukla hep küçük yaşta olmalarından dolayı devleti genelde ikinci adam konumunda olan vezirlerin ki bunların en başında gelenleri de Konyalıların Sahip Ata dedikleri Fahreddin Ali, Celaleddin Karatay ve Pervana Muineddin Süleyman gibi, yönettiklerini ve maalesef İlhanlı hükümdarı Abaka Han'ın da bu dönemde Anadolu'ya geldiğini ve önüne gelen bütün şehirleri yağmalaya yağmalaya ilerleyip Anadolu coğrafyasında hakimiyet sağladığını belirtmiştir. Hocamız tam bu esnada bir isme, İlhanlı ordusunda ikinci derecede bir emir komutanı iken, birinci derecede emirliğe yükselen İlhanlılar'ın daha sonraki süreçte Anadolu Valisi olacak olan Emir Timurtaş'a da kız kardeşini vererek akrabalık kurmayı sağlayan Emir Eratna'ya dikkat çekmiştir. Zira Anadolu'da İlhanlı hükümdarı adına vekillik yapmış, bu sırada bir başka İlhanlı emirlerinden olan Emir Suat Bahadır'ı öldürterek siyasi nüfuzunu güçlendirmeyi başarmış olan Emir Eratna, mevcut süreci iyi yönetmiş ve adaleti ve dürüstlüğü sayesinde Suriye, Irak, Mısır ve çevresindeki Müslüm ve gayrimüslüm herkes tarafından kabul görmüş ve kısa zamanda peygamber mertebesine yükselmişçesine halk tarafından adına mersiyeler düzülmüş, insanlar ona farklı anlamlar yükleyerek onu yüceltmeye çalışmışlardır. Hatta öyle ki Anadolu'nun bazı yerlerindeki türbelerde onun kabri gibi muamele görmüş ve insanlar tarafından medet umulan yerler haline getirilmişlerdir.

Konferanstaki anlatımını, rahmetli Yılmaz Öztuna'nın 187000 kilometre kare olarak toprak yüzölçümünü tespit ettiği Eratnalılar Devleti ile başlayan Anadolu'da Türkleşme serüvenine Osmanlıların yapmış oldukları katkıyı vurgulayan Hocamız, özellikle Osmanlı'nın kurduğu düzen sayesinde İstanbul'u feth ederek Resulullah'ın

sünneti seyyesine mazhar olduklarını neticede ise 20.000.000 metrekareye ulaşan Osmanlı topraklarının ancak ve ancak 780.000 metrekaresinin İstiklal Savaşında kurtarabildiğimizi ve bize düşenin de burayı'da kaybetmememiz gerektiğini, birbirimizi kırmadan, birbirimizi sevmek mecburiyetinde değil ancak saymak ve saygı duymak mecburiyetinde olduğumuz gerçeğini unutmamız gerektiğidir diyerek konferansını bitirmiştir.

Prof. Dr. Kemal GÖDE

